Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 2, Sayı: 1, Mart 2014, s. 237-255

Gıyasettin KAYIKÇI[1]

Durdağı AKAN[2]

İLKÖĞRETİM KURUMLARININ MALİ KAYNAK SORUNLARI VE OKUL MÜDÜRLERİNİN ÇÖZÜM UYGULAMALARI*

Özet

Araştırmanın amacı, ilköğretim kurum müdürlerinin görüşlerinden yararlanarak, okullarda yaşanan mali kaynak sorunları ve mali kaynak sorunlarının çözümü konusunda alternatif arayışlar bulmak ve bilgi sağlamaktır. Araştırmanın örneklemini 2012 - 2013 eğitim - öğretim yılında Bingöl ili merkez ve Solhan ilçesine bağlı ilköğretim kurumlarında görev yapan okul müdürleri arasından random yoluyla seçilmiş olan 47 okul müdürü oluşturmuştur. Araştırmada nitel ve nicel yöntemlere yer verilmiştir. Araştırmada gerekli verilerin elde edilmesi için iki ayrı veri toplama aracı kullanılmıştır. Bunlardan birincisi okul müdürlerine uygulanmış olan araştırma envanterleri, ikincisi ise okul müdürleri ile yapılmış olan yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Araştırmada gelir türleri; işletme gelirleri, bağışlar, ayni ve nakdi katkılar, pay ve aidat gelirleri ve sosyal etkinlik gelirleri olmak üzere 5 bölümde ele alınmıştır. Okul müdürleri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen verilerde; ilköğretim kurumlarının bütçe dışı 18 çeşit özel gelir kaynağı sağladığı tespit edilmiştir. Kantin kira geliri, okulların gelir sağladığı tek işletme gelir türünü oluşturmuştur. Sosyal etkinlik gelirleri okullarda en az, bağışlar ise en çok gelir sağlanan gelir türleri olarak tespit edilmiştir. Okul müdürlerinin büyük çoğunluğu ilköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçelerinin olmamasını en temel sorun olarak görmüşlerdir. Çözüm olarak da, MEB tarafından okullara öğrenci sayılarına göre doğrudan bütçe ayrılmasını önermişlerdir. Okul müdürleri eğitimde istenen başarının sağlanması için gerekli çalışmaların en kısa zamanda yapılmaya başlamasını talep etmişlerdir.

Anahtar kelimeler: Mali kaynak, okul müdürü, ilköğretim kurumu.

---

*Bu makale "İlköğretim Kurumlarının Mali Kaynak Sorunları ve Okul Müdürlerinin Çözüm Uygulamaları" başlıklı yüksek lisans tezine dayalı olarak hazırlanmıştır.

[1] Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen, giyas19@hotmail.com

[2] Yrd.Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, durdagiakan@atauni.edu.tr

TECHNOLOGIC LEADERSHIP SELF-EFFICACY OF SCHOOL ADMINISTRATORS

Abstract

The aim of this study is determining the schools' existing financial fund condition, inquiring about financial fund problems faced in the schools and alternative solutions for it and providing information regarding the solution of financial fund problems through benefiting from the primary school administrators' opinions. The sample of the study consisted of 47 school administrators who were chosen randomly among the ones working in primary schools in Bingöl, Solhan in 2012 - 2013 academic year. Qualitative and quantitative methods took place in the study. Two different data collection tools were applied in the research in order to obtain necessary data. First one is research inventories applied on the school administrators and the second one is Semi-Structured Interview Forms filled with the school administrators. In the research, Income types were divided into 5 as operating incomes, donations, income in kind and cash, share and subscription incomes and social activity incomes. As a result of interviews with the school administrators, it was detected that primary schools had been yielding 18 types of off - budget other specific income funds. Income of canteen rent was the only operating income in the schools. Besides, it was decided that social activity incomes had the least contribution to schools and donations had the most. Greatest majority of the school administrators regarded the fact that primary schools haven't their own budget as the essential problem. As a solution to this issue, they suggested that a direct budget to the schools should be provided according to student number by Ministry of National Education. The school administrators demanded that necessary working for these issues should be started as soon as possible in order to access to success in education.

Key words: Financial fund, school administrators, primary schools.

Giriş

Eğitim, bireyin ve toplumun gelişmesini sağlayan, ekonomik kalkınmayı destekleyen, kültürel değerleri koruyup geliştirerek gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan ertelenemez ve vazgeçilemez çok önemli bir süreçtir (Karaarslan, 2005; Gedikoğlu, 2005). Bu sürecin çok dikkatli bir şekilde değerlendirilmesi ve doğru yönetilmesi gerekir.

Araştırmalar, daha iyi eğitim almış toplumların ekonomik yarışta daha başarılı olduklarını göstermektedir (Kozlu,1995).Özçelik (2007)'e göre bir ülkenin eğitime ayırdığı kaynak miktarı, o ülkenin eğitime verdiği önemi yansıtmaktadır. Buna bağlı olarak, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde de, toplumun eğitim düzeyindeki artışlarla büyümenin hızlanacağı umulmaktadır. Başka bir deyişle, ekonomik büyüme hedeflerine ulaşmanın, nüfusun eğitim düzeyinin yükseltilmesi ile kolaylaşacağı düşünülmektedir. Eğitim seviyesinin yükselmesi de eğitimin daha kaliteli olması ile doğru orantılıdır.

Gelişmemiş ya da gelişmekte olan bir ülkelerde kaynakların az olması nedeniyle hiç bir alana sınırsız ve ölçüsüz kaynak aktarılması mümkün değildir. Burada finansman sıkıntısından bahsedilirken, ülkenin nüfusu, milli geliri, ihtiyaçları ve önceliklerinin de göz önünde bulundurularak, sosyal faydası, sosyal maliyetinden yüksek olan optimum kaynak tahsisinin yapılması gerekmektedir (Meriç, 1998). Yeterli kaynak tahsisinin yapılamaması ülkenin

gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Yaşanan bu olumsuzluklar eğitim ekonomisi alanında çalışmalarının yoğunluğuna sebebiyet vermiştir.

Hem fiziki kapasiteyi, hem eğitimin kalitesini zaman bakımından gecikmelere sebep olmadan artıracak tedbirleri almak ve uygulamak gerekir. İyi bir eğitim planlamasının başarması gereken şey budur (Serin, 1972). Eğitim alanında belirlenen araçlara ulaşmasını kolaylaştıran, gerçekçi kaynaklara dayanan, bu alanda yapılacak etkinlikleri ayrıntılı bir plan ve program içerisinde açık seçik gösterebilen bir bütçe, iyi bir eğitim planlamasının da ön koşuludur (Adem, 1993).

Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve yaygınlaştırılmasında, öncelikle devletin kendisine düşen görevi gereğince yerine getirme zorunluluğu vardır (Koç, 2007). Türkiye'de kamu okullarının finansmanın baş finansörü devlettir. Okul öncesi eğitimden yükseköğretime kadar eğitimin tamamı devlet tarafından desteklenmektedir. (Hesapçıoğlu, 2008). Devlet finansmanına dayanan eğitimin, bu alandaki görünen yüzü ödenek yetersizliği ile açıklanmaya çalışılmaktadır. Görünürde ise "parasız" olan eğitimin, bazı kademe ve ortamlarda özel mali kaynaklar ile ayakta durduğunu göstermektedir (Güvence, 2008). Özçelik (2007)'e göre özel mali kaynaktan kastedilen, eğitim hizmetinden yararlananların yani bireylerin ve onların adına ailelerin yaptıkları ödemeler ve doğrudan hizmete sunmak üzere kullanılan özel sermayedir. Devlet tarafından sağlanan kaynaklar ise, genel bütçe ödenekleri, il özel idare bütçesinden eğitime ayrılan pay, köy bütçesi ve diğer gelirler oluşturmaktadır. Devletin sağladığı ödenekler okulların ihtiyaçlarına cevap vermekten uzaktır.

Eğitim kesiminde para yönetimi, çeşitli öğretim tür ve düzeylerinin sunumu için gerekli gerçek kaynaklara karşılık gelen parasal kaynakların elde edilmesi kadar; bu kaynakların farklı bölgeler, iller, öğretim tür ve düzeyleri, farklı toplumsal ve ekonomik kökenden gelen bireyler ve kümeler arasında dağıtımı sürecini irdelemektedir (Levin, 1987).

İlköğretim kurumlarında yönetici, öğretmen, öğrenci ve ailelerin işbirliğini sağlamak ve okula gelir getirici faaliyetler düzenlemek için "Okul - Aile Birlikleri" kurulmuştur. İlköğretim kurumlarında karşılaşılan mali kaynak yetersizliğini gidermede en önemli pay "Okul - Aile Birlikleri"ne düşmektedir (MEB, 2005). Ancak ülkemizin her yerinde Okul - Aile Birlikleri aynı aktifliği ve işlerliği gösterememektedir. Okul - Aile Birlikleri istenen işleve sahip olamayınca okullarda ihtiyaçlar tam anlamıyla karşılanamamaktadır.

Ülkemiz cumhuriyet döneminde hiç de azımsanmayacak miktarda parasal kaynaklarını eğitime ayırarak eğitimsel amaçların uygulamaya geçirilmesine katkıda bulunmasına karşın, ulaşılması istenen toplumsal ve ekonomik amaçları gerçekleştirmede darboğazları tamamen aşamamış, hızla artan genç nüfusun eğitim istemini yeterince karşılayamamıştır (Tural, 2002). Ülkemizde eğitim finansmanının büyük bir bölümünün devletçe karşılanması, eğitime ayrılan payın yeterli olmaması eğitim kurumlarını ve yöneticilerini, kamu dışı kaynak sağlayabilme yönünde arayışlara itmiştir. Bu yeni arayışların birçoğunun sonucunda öğrenci velileri okullardaki finansman durumuna zorunlu olarak katılmak durumunda kalabilmektedir. Yeterli maddi kaynak ayırma her öğrenci velisi için olanaklı olamamaktadır. Kısıtlı eğitim finansmanı sonucunda, eğitim kurumları istenilen nitelikte eğitim hizmeti sunamamaktadır (Özçelik, 2007). Eğitimde istenen hizmetlerin sunulması için eğitimdeki tüm unsurları sürece dahil etmek gerekmektedir.

Sonuç olarak, ilköğretim kurumlarına kamu tarafından ayrılan bütçenin yeterli olmaması ve gerekli bütçe dışı mali kaynağın sağlanamaması, mali kaynak sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Kurumlardaki mali kaynak yetersizliği de ihtiyaçların karşılanamamasına neden olduğu için eğitim - öğretimde aksamalara yol açmaktadır. Yaşanan mali kaynak sorunları ayrıca ilköğretim kurumlarında görev yapan öğretmen ve yöneticileri bu konuda alternatifler bulmaya yönlendirmektedir. Bu durum da eğitim - öğretim konusunda öğretmen ve yöneticilerin verimliliğinin düşmesine neden olmaktadır. Yaşanan bu olumsuzlukların ortadan kaldırılması için bilimsel araştırmalar yapılmakta ve yapılan araştırmaların sonuçları yetkili makamlarla paylaşılmaktadır. Ülkemizin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden gelişmesi için eğitimin önemi bilindiğine göre, bu konuda somut adımların atılması ve kalıcı çözümlerin üretilmesi beklenmektedir.

Amaç

Bu araştırmada amaç; "Okul müdürlerinin görüşlerine göre, ilköğretim kurumlarının mali kaynak sorunları ve çözüm uygulamaları nelerdir?" sorusuna cevap aramakdır. Bu amaçtan yola çıkılarak aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

1. İlköğretim kurumlarının gelir kaynakları nelerden oluşmaktadır?
2. Okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarında gördükleri en önemli mali kaynak sorunları nelerdir?
3. İlköğretim kurumlarının mali kaynak sorunlarının çözümü hakkında okul müdürlerinin önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırmada hem nitel hem de nicel yönteme birlikte başvurulmakla beraber, ağırlıklı olarak nitel araştırma desenlerinden olan olgu bilim deseni kullanılmıştır. Bunun amacı son yıllarda dünyada ve Türkiye'de sosyal bilim araştırmalarında nicel araştırma yöntemiyle birlikte nitel yönteme de yer verilmesidir (Kümbetlioğlu, 2005). Böylece konuya ilişkin daha zengin bir kapsamda bilgi toplanması amaçlanmıştır.

Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evrenini 2012 - 2013 eğitim - öğretim yılında Bingöl ili merkez ve Solhan ilçesine bağlı ilköğretim kurumlarının okul müdürleri oluşturmaktadır. Bingöl ili merkez ve Solhan ilçesine bağlı ilköğretim kurumlarının okul müdürlerinden random yoluyla seçilmiş olan 47 okul müdürü bu araştırmanın örneklemini oluşturmuştur.

Araştırma örnekleminde yer alan okullar ve okul müdürlerine ait sayısal bilgiler aşağıda tablolara dönüştürülmüş, yorumlanmış ve ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Tablo 1'de araştırma yapılan okullarda görev yapan okul müdürlerinin kıdem yılları ve oranları verilmiştir:

Tablo 1. **Okul Müdürlerinin Kıdem Yılları**

Kıdem Yılı	**N**	**%**
5 - 10 yıl	7	14,9
11 - 20 yıl	18	38,3
21 - 25 yıl	8	17
25 yıldan fazla	14	29,8
TOPLAM	47	100

Tablo 1'de verilen verilere göre, okul müdürlerinin kıdem yıllarına sırası ile bakıldığında; % 38,3'ünün "11 - 20 yıl" arası kıdem yılına, % 29,8'inin "25 yıldan fazla" kıdem yılına, % 17'sinin ise "21 - 25 yıl" arası kıdem yıllarına sahip oldukları tespit edilmiştir. Okul müdürleri en az % 14,9 ile "5 - 10 yıl" arasında kıdem yıllarına, en fazla ise % 38,3 ile "11 - 20 yıl" arasında kıdeme yıllarına sahip oldukları sonucuna varılmıştır.

Tablo 2'de araştırma yapılan okulların yerleşim birimleri ve yerleşim birimlerinin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 2. **Okulların Yerleşim Birimleri**

Yerleşim Birimi	**N**	**%**
Köy	14	29,8
Belde	3	6,4
İlçe Merkezi	6	12,7
İl Merkezi	24	51,1
TOPLAM	47	100

Tablo 2'de görüşleri alınan okul müdürlerinin görev yaptıkları okulların % 51,1'i il merkezinde, % 12,7'si ilçe merkezinde, % 6,4'ü beldede ve % 29,8'i ise köylerde yer almaktadır.

Tablo 3'te araştırma kapsamındaki okulların öğrenci sayıları aralıkları ve oranları verilmiştir:

Tablo 3. **Okulların Öğrenci Sayıları**

Öğrenci Sayısı	**N**	**%**
100'den az	0	0
100 – 250	8	17
251 – 500	14	29,8
500'den çok	25	53,2
TOPLAM	47	100

Tablo 3'de görüldüğü gibi okulların % 17'sinin öğrenci sayısı "100 - 250" arasında, % 29,8'inin öğrenci sayısı "251 - 500" arasında, % 53,2'sinin ise öğrenci sayısı 500'den fazla olduğu görülmektedir. Araştırma yapılan okullar arasında öğrenci sayısı 100'den az olan hiçbir okul bulunmamaktadır.

Tablo 4'de araştırma kapsamındaki okullardaki öğrenci velilerinin aylık ortalama gelir düzeyleri ve oranları verilmiştir:

***Tablo 4.*Okullardaki Öğrenci Velilerinin Ortalama Gelir Düzeyleri**

Velilerin Ortalama Gelir Düzeyi	N	%
500 TL'den az	19	40,4
500 TL - 750 TL	19	40,4
751 TL - 1000 TL	4	8,6
1000 TL'den fazla	5	10,6
TOPLAM	47	100

Tablo 4'te elde edilen verilere göre, okullardaki öğrenci velilerinin % 40,4'ünün "500 TL'den az" aylık ortalama gelir düzeyine sahip olduğu, % 40,4'ünün aylık ortalama gelir düzeyinin "500 TL - 750 TL" arasında olduğu, % 8,6'sının "751 - 1000 TL" arasında aylık ortalama gelir düzeyine ve % 10,6'sının aylık ortalama gelir düzeyinin ise "1000 TL'den fazla" olduğu görülmektedir.

Araştırmada elde edilen verilere göre, okullardaki velilerin ortalama gelir düzeyleri düşük seviyededir. İl genelinde okula devam eden öğrencilerin ailelerinin büyük çoğunluğunun gelir düzeyi olarak dar gelir düzeyinde oldukları söylenebilir.

Veri Toplama Araçları ve Verilerin Toplanması

Bu araştırmada gerekli verilerin elde edilmesi için iki ayrı veri toplama aracından yararlanılmıştır. Bunlardan birincisini okul müdürlerine uygulanmış olan "Araştırma Envanteri", ikincisini ise okul müdürleri ile yapılmış olan "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" oluşturmaktadır. "Araştırma Envanteri" ve "Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" okul müdürleri için ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Örneklemi oluşturan ilköğretim kurumları müdürlerinden önceden randevu alınarak, istedikleri zaman ve istedikleri yerde yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. 47 okul müdürü ile görüşmeler yapılırken ortamda onları rahatsız edecek ve onların cevaplarını etkileyecek kişi ya da kişiler bulunmamıştır. Görüşmelere başlanmadan önce tüm okul müdürlerine görüşme formu gösterilmiş ve görüşmeye başlamadan önce sorusu olup olmadığı sorulmuş, sorulan sorulara yanıtlar verilerek ortamın güvenirliği sağlanmıştır. Görüşme esnasında okul müdürleri görüşlerini hem yazılı hem de sözlü olarak dile getirmişlerdir. Sözlü olarak ifade edilen görüşler okul müdürlerinden izin alınarak ses kayıt cihazı ile kaydedilmiştir. Görüşme yapılan okul müdürlerine bir kod verilerek (M1, M2, M3, … M45, M46, M47) araştırmacıların gizliliği sağlanacağı belirtilmiştir. Kodlamalardaki sayılar görüşme sırasına göre yapılmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra yapılan ses kayıtları bilgisayar ortamında yazıya aktarılmıştır. Yazılı

olarak doldurulan görüşme formlarından ve ses kayıt cihazlarından yazıya aktarılan veriler sorulara göre ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Nicel veri olarak kullanılan araştırma envanterlerinin çözümlenmesinde frekans ve yüzde analizi kullanılmıştır. Araştırma envanteri uygulamalarıyla elde edilen nicel veriler öncelikle, frekans ve yüzdelerle (%) değerlendirilerek, frekans ve yüzde tabloları oluşturulmuş ve elde edilen bulgular özetlenip, yorumlanmıştır.

Nitel araştırma verilerinin çözümlenmesinde ise betimsel analiz kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu yoluyla okul müdürlerinden elde edilen nitel verilerde, önce okul müdürlerinin her soruya ilişkin görüşleri alınmış, okul müdürlerinin görüşlerinden elde edilen sonuçlarla frekans ve yüzde tabloları oluşturulmuş, sorulan sorulara yapılan görüşlerden dikkat çekici olanlar ayıklanarak kendi ifadeleriyle sunulmuş, ardından özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Görüşmeler sonucunda yapılan özet ve yorumlarla, okullardaki mali kaynak sorunlarının çözümüne ilişkin sonuçlara ulaşılmıştır.

Bulgular

1-Araştırmanın bu bölümünde gelir kaynakları; işletme gelirleri, bağışlar, ayni ve nakdi katkılar, pay ve aidat gelirleri ve sosyal etkinlik gelirleri olmak üzere beş bölümde ele alınmış ve okul müdürlerinin verdikleri cevaplar frekans ve yüzde analizi ile değerlendirilip, tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 5'te araştırma yapılan okulların sağladıkları işletme gelirleri ve bu gelirlerin yüzdeleri yer almaktadır.

***Tablo 5.* Okulların İşletme Gelirleri**

Gelir Türleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Kantin kira geliri	32	68,1
Kooperatif geliri	0	0
Otopark geliri	0	0
Okula ait araziden sağlanan gelir	0	0
Hiçbiri	15	31,9

Okulların işletme gelirlerine bakıldığında, okullarda işletme geliri olarak sadece "Kantin kira geliri" nin olduğu görülmektedir. Araştırma yapılan okulların sadece % 68,1'inin "Kantin kira geliri" olduğu belirlenmiştir. "Kooperatif geliri", "Otopark geliri" ve "Okula ait araziden sağlanan gelir" türleri araştırmaya katılan okul müdürleri tarafından işletme gelirleri arasında belirtilmemiştir. Araştırma kapsamındaki okullardan % 31,9'unun ise herhangi bir işletme geliri bulunmamaktadır.

Tablo 6'da araştırma yapılan okulların sağladıkları pay ve aidat gelirleri ile bu gelirlerin yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 6. **Okulların Pay ve Aidat Gelirleri**

Gelir Türleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri	2	4,3
Dergi ve gazete satışlarından kalan pay gelirleri	0	0
Ders dışı eğitim kurslarından kalan pay gelirleri	0	0
Okul aile birliği aidatı	6	12,8
Anasınıfı aidatı	14	29,8
Hiçbiri	29	61,7

Tablo 4.2'de görüldüğü üzere en çok gelir sağlanan "Pay ve Aidat Geliri" % 29,8 ile "Anasınıfı aidatı" geliridir. İkinci sırada % 12,8 ile "Okul - Aile Birliği aidatı", üçüncü sırada ise % 4,3 ile "Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri" gelmektedir. Araştırma yapılan okullardaki okul müdürlerinin % 61,7'si okullarında herhangi bir "Pay ve Aidat Geliri" nin olmadığını ifade etmişlerdir.

"Dergi ve gazete satışlarından kalan pay gelirleri" ve "Ders dışı eğitim kurslarından kalan pay gelirleri" araştırma yapılan okullarda görev yapan okul müdürleri tarafından "Pay ve Aidat Gelirleri" arasında belirtmemiştir.

Tablo 8'de araştırma yapılan okulların sağladıkları ayni ve nakdi katkılar ile bu katkıların yüzdeleri verilmiştir:

Tablo 8. **Okullardaki Ayni ve Nakdi Katkılar**

Gelir Türleri	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar	23	48,9
Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar	9	19,1
Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar	5	10,6
Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar	4	8,5
Hiçbiri	23	48,9

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin % 48,9'u okullarında en fazla gelir sağlanan "Aynı ve Nakdi Katkı" nın "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar" olduğunu, bunu sırasıyla; % 19,1 ile "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar" ve % 10,6 ile "Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar" ın takip ettiğini ifade etmişlerdir. En az gelir sağlanan "Ayni ve Nakdi Katkı" türünün ise % 8,5 ile "Özel kurumlardan sağlanan nakdi katkılar" olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan okullardaki okul müdürlerinin % 48,9'u ise okullarında herhangi bir "Ayni ve Nakdi Katkı" türünden gelir sağlayamadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 9'da araştırma yapılan okulların sağladıkları bağışlar ve bu bağışların yüzdeleri verilmiştir:

***Tablo 9.* Okullardaki Bağışlar**

Bağış Türleri	**FREKANS (N=47)**	**YÜZDE (%)**
Gönüllü nakit bağışlar	22	46,8
Öğretmenlerden sağlanan bağışlar	24	51,1
Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar	23	48,9
Açık öğretim kayıtları	1	2,1
Hiçbiri	14	29,8

Tablo 9'da elde edilen verilere göre, görüşleri alınan okul müdürlerinin en fazla sağladıkları bağış türü % 51,1 ile "Öğretmenlerden sağlanan bağışlar" dır. İkinci sırada % 48,9 ile "Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar", üçüncü sırada ise % 46,8 ile "Gönüllü nakit bağışlar" gelmektedir. Bu bağış türleri dışında okul müdürlerinin % 2,1'i "Açık öğretim kayıtlarından" gelir sağladıklarını belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan okul müdürlerinin % 29,8'i hiçbir yerden bağış alamadıklarını ifade etmişlerdir.

Bağış türleri ile ilgili Özdemir (2011)'in yaptığı araştırmanın sonuçları şöyledir: OAB bütçelerindeki bağış gelirlerinin yaklaşık dörtte üçlük bir bölümünün (% 76,2) öğrenci velilerinden toplandığı görülmektedir. Bunun yanında hayırseverden elde edilen gelir miktarının payı % 13,5 iken kurum ya da kuruluşların payı % 1,2 düzeyinde kalmıştır. Banka promosyonu ile okula öğrenci taşıyan servis araçlarının katkılarından oluşan diğer bağış gelirleri ise % 9,2 olarak gerçekleşmiştir.

Çalışmanın sonuçlarını karşılaştırdığımızda, Özdemir'in çalışmasında en yüksek payı velilerin yaptıkları bağışlar oluşturmaktadır. Bağışların büyük bölümünü öğrenci velileri yapmaktadırlar. Çalışmada ise velilerin yaptıkları bağış oranın düşük olduğu görülmüştür. Aynı konuda yapılan bu iki çalışmanın sonuçlarının birbirleri ile farklılık gösterdiği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 10'da araştırma yapılan okulların sağladıkları sosyal etkinlik gelirleri ve bu gelirlerin yüzdeleri verilmiştir:

***Tablo 10.* Okulların Sosyal Etkinlik Gelirleri**

Gelir Türleri	**FREKANS (N=47)**	**YÜZDE (%)**
Kermes	4	8,5
Sergi	1	2,1
Mezuniyet gecesi	1	2,1
Okuma bayramı	0	0
Tiyatro, piyes	4	8,5
Sportif faaliyetler	2	4,3
Diğeri (Çay Satışı)	1	2,1
Hiçbiri	42	89,4

Araştırmaya katılan okul müdürlerinin çoğunluğu okullarında sosyal etkinliklerin yapıldığını ancak gelir sağlanamadığını belirtmişlerdir. Okul müdürlerinin % 89,4 gibi büyük

bir oranı herhangi bir sosyal etkinlik geliri sağlayamadıklarını Tablo 4.5'te belirtmişlerdir. Sosyal etkinlik gelir türlerinden en fazla gelir sağlanan gelir türlerinin başında ise; % 8,5 ile "Kermes" ve "Tiyatro, piyes" gelirleri gelmektedir. İkinci sırada % 4,3 ile "Sportif faaliyetler" gelirleri, üçüncü sırada ise % 2,1 ile "Sergi", "Mezuniyet gecesi" ve diğer gelirlerden "Çay satışı" gelirleri gelmektedir. "Okuma bayramı" etkinliğinden hiçbir okulun gelir sağlayamadığı görülmektedir.

Yapılan çalışmada okullardaki gelir türleri beş bölümde ele alınmıştır. Gelir türleri her bölümde kendi içerisinde değerlendirilmiştir. Okul müdürlerinden elde edilen verilere göre işletme gelirleri arasından "Kantin kira geliri" % 68,1 ile en yüksek orana sahip gelir kaynağı olmuştur. Bağışlar bölümünde yer alan seçenekler okulların en fazla gelir sağladıkları gelir türleridir. Bu bölümde "Öğretmenlerden sağlanan bağışlar" % 51,1, "Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar" % 48,9 ve "Gönüllü nakit bağışlar" % 46,8 ile en çok gelir sağlanan gelir türleridir. Ayni ve nakdi katkılar bölümünde en çok gelir sağlanan gelir türü ise % 48,9 ile "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar" ın olduğu görülmüştür. Pay ve aidat gelirleri bölümünde ise "Anasınıfı aidatı" % 29,8 ile en fazla gelir sağlanan gelir türünü oluşturmuştur.

Sosyal etkinlik gelirlerinin en az gelir sağlanan gelir türü olduğu yapılan değerlendirmeler sonucunda tespit edilmiştir. Bu bölümde en yüksek oranla gelir sağlanan gelir türleri, % 8,5 ile "Kermes" ve "Tiyatro, piyes" gelirleridir. Yapılan araştırma sonucunda okul müdürlerinin verdikleri bilgiler doğrultusunda okullarda bütçe dışı toplam 18 çeşit özel gelir kaynağının olduğu tespit edilmiştir.

2-Bu bölümde araştırma kapsamında, okul müdürleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular verilmiştir. Okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarında yaşanan mali kaynak sorunları ile ilgili görüşleri Tablo 11'de verilmiştir:

Tablo 11. **Okul Müdürlerinin Okullarda Yaşanan Mali Kaynak Sorunları Hakkındaki Görüşleri**

YANIT	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
İlköğretim okullarının kendilerine ait bütçelerinin olmaması	25	53,2
Temizlik malzemesi	13	27,7
Kırtasiye giderleri	13	27,7
Bakım ve onarım işleri	9	19,2
Teknolojik donanım eksikliği (Bilgisayar, projeksiyon vb.)	7	14,9
Harcama yetkilisinin okul idaresinin olmaması	6	12,8
Bağışın yasal düzenlemelerle yasaklanması	5	10,6
Küçük tamirat işleri	5	10,6
Yazıcı toner ve kartuş giderleri	4	8,5
Hizmet alımı	4	8,5
Sosyal ve kültürel aktivite giderleri	3	6,4
Fotokopi makinesi bakım onarım giderleri	3	6,4

Boya - badana işleri	2	4,3
Laboratuar malzemeleri	2	4,3
Demirbaş yetersizliği	2	4,3
Spor salonu olmayışı	2	4,3
Veli desteğinin olmaması	2	4,3
İlköğretimlere ayrılan payın az olması	2	4,3
Kırılan cam/kapı masrafları	2	4,3
Karne, diploma, kayıt parası vb. işlemler için ücret alınamaması	2	4,3
Fiziki yapı eksikliği	2	4,3
Büro/idari giderler	1	2,1
İşçilik ve usta masrafları	1	2,1
Sınıf kitaplıkları	1	2,1
Sıra – masa	1	2,1
Öğrenci ve personel ödüllendirmeleri	1	2,1
İhtiyaçların zamanında karşılanamaması	1	2,1

Tablo 11'de yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılan okul müdürlerinin mali kaynak konusunda 1. sırada belirttikleri temel sorun % 53,2 ile "İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçesinin olmaması" iken, 2. sırada belirtilen temel sorun % 27,7 ile "Temizlik malzemesi giderleri" ve "Kırtasiye giderleri" ve 3. sıradaki temel sorun ise % 19,2 ile "Bakım ve onarım işleri" olmuştur. Bunu takip eden sorunlar ise % 14,9 ile "Teknolojik donanım eksikliği", % 12,8 ile "Harcama yetkilisinin okul idaresinin olmaması", % 10,6 ile "Bağışın yasal düzenlemelerle yasaklanması" ve "Küçük tamirat işleri" şeklinde sıralanmıştır.

Okul müdürlerinin ilköğretim kurumlarında yaşanan mali kaynak sorunları ile ilgili görüşlerinden bazıları şunlardır:

- ✓ *"İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bir bütçesi yoktur. Tamamen MEB'e bağlı olduğundan ihtiyaçlar zamanında temin edilemiyor. Okul müdürleri nasıl çözerlerse çözsünler anlayışı mevcut olduğundan istenilen şekilde okullarımız düzenli ve tertipli olamıyor. İlköğretim kurumları için ayrılan mali kaynağın doğrudan okulların bütçesine aktarılması gerekmektedir." (M6)*
- ✓ *"İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bir bütçesinin olmaması ve ihtiyaçların zamanında alınamaması en önemli sorundur. Yaşanan bu sorun eğitim - öğretimi de sekteye uğratmaktadır." (M13)*
- ✓ *"İlköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçelerinin olmaması temel sorundur. Harcama yetkisinin okul idarelerinde olmaması bir diğer sorundur." (M30)*
- ✓ *"Okulların kendilerine ait bütçesinin olmamasıdır… Hemen hemen bu tüm ihtiyaçların maliyetlerini cepten karşılamaktayız." (M45)*
- ✓ *"Bütçe merkezden yönetilmekte ve merkezden planlanmaktadır. Okul bütçelerinin ortaöğretim kurumları gibi ihtiyaç duydukları bütçelerinin kendi mali hesaplarına*

aktarılmamaktadır. Ülkenin ihtiyaçlarını, bölgenin ve taşradaki kurumların ihtiyaçlarını karşılamaktan, yönetmekten, denetlemeden uzak durumdadır.(M47)

- ✓ *"… Fiziki yapı sıkıntısı yaşanmaktadır. Bunun dışında temizlik malzemeleri toner dolumu, fotokopi giderleri bakım onarıma yeterince kaynak ayrılamamaktadır." (M18)*
- ✓ *"En önemli sorun kırtasiye masrafları (fotokopi, toner vb.)'dır.…" (M36)*
- ✓ *"Küçük onarımlar, kırtasiye, temizlik, hizmetli (hizmet alımı), teknolojik donanım yaşanan en önemli mali kaynak sorunlarımızdır." (M44)*
- ✓ *" Yardım talebinde bulunulduğu zaman yardım istenen kişinin okul idaresini bir üst kuruma şikâyet etmesi durumları ile karşılaşıyoruz." (M21)*
- ✓ *"Genel bütçeden ilköğretim kurumlarına ayrılan bütçelerinin olmaması en önemli sorundur. Ayrıca Okul - Aile Birliklerinin aidatlarının, kayıt parası, diploma vs. MEB'in yasaklaması ile okul müdürlüklerinin elini kolunu bağlamaktadır. Eğitim - öğretimde aksamalara yol açmaktadır." (M23)*
- ✓ *"Okulların yerinden yetki ile değil merkezden yetki ile yani ikinci elden yönetilmesi, harcamaların okul müdürü yetkisinde bulunmamasıdır..." (M28)*

Okul müdürlerinin kurumlarında gördükleri mali kaynak sorunları görev yaptıkları okulların yerleşim birimlerine göre değişim göstermektedir. Okullarda yaşanan mali kaynak sorunları okulların eğitim - öğretim konusunda veriminin düşmesine neden olmaktadır. Bu durumda eğitim konusunda temellerin sağlam atılmasına engel teşkil etmektedir.

3-Araştırmanın bu bölümünde okul müdürlerinin mali kaynak sorunlarını gidermek amacıyla yaptıkları öneriler değerlendirilmiştir. Okul müdürlerinin yaptıkları öneriler ve elde edilen veriler istatistiklere dökülerek, Tablo 7'de sunulmuştur:

Tablo 12. **Okul Müdürlerinin Mali Kaynak Sorunlarını Gidermek Amacıyla Yaptıkları Öneriler**

YANIT	FREKANS (N=47)	YÜZDE (%)
Genel bütçeden doğrudan kaynak ayrılması	41	87,2
Gönüllü bağışlar	6	12,8
Okul - Aile Birliklerinin aktif olarak çalıştırılması	5	10,6
Veli desteğinin sağlanması	4	8,5
Okuldaki sosyal etkinliklerden sağlanacak gelirler	4	8,5
Kamu kurum ve kuruluşlar (yerel yönetimler, belediye vb.)	4	8,5
MEM tarafından % 20'lik payın alınmaması	2	4,3
Özel kuruluşlardan sağlanacak katkılar	2	4,3
Kardeş okul uygulamaları	2	4,3
Kantin gelirleri	2	4,3
İş adamlarının katkıları	1	2,1
TEFBİS sisteminin uygulanması	1	2,1

Geliri fazla olan okuldan az olan okula kaynak aktarılması	1	2,1
Okul aidatı	1	2,1
Okullara mali işlerden sorumlu tesis müdürü atanması	1	2,1

Tablo 12 incelendiğinde okullarımızdaki mali kaynak sorununu çözmek için, araştırmaya katılan okul müdürlerinin büyük çoğunluğu (% 87,2) "Genel bütçeden doğrudan kaynak ayrılması" önerisini ilköğretim kurumlarındaki mali kaynak sorunlarını çözecek 1. öneri olduğunu ifade etmişlerdir. 2. sıradaki çözüm önerisi % 12,8 ile "Gönüllü bağışlar", 3. sırada ise % 10,6 ile "Okul - Aile Birliklerinin aktif olarak çalıştırılması" çözüm önerisi olarak sunulmuştur.

Araştırmada sonucunda okul müdürlerinin mali kaynak sorunlarını çözmek için önerileri analiz edilmiştir. Okul müdürlerinin büyük çoğunluğu tarafından öneri olarak ifade edilen "Genel bütçeden doğrudan okullara kaynak ayrılması" ile ilgili) okul müdürlerinin görüşlerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

- ✓ *"Genel bütçe veya il özel idaresi bütçelerinden pay ayrılarak doğrudan okullara aktarılmalıdır." (M11)*
- ✓ *"Okullara ayrılan bütçe doğrudan okulların hesabına aktarılmalıdır." (M12)*
- ✓ *"MEB'in ilköğretim kurumlarına öğrenci veya derslik sayısına göre özel bütçe ayırması ve tahsis etmesi gerekir." (M20)*
- ✓ *"Okullara düzenli olarak öğrenci sayıları, coğrafi konumları ve büyüklükleri dikkate alınarak bir bütçenin ayrılması sorunları çok önemli derecede çözecektir." (M26)*
- ✓ *"Okula bir bütçe verilmesi ve bu bütçenin harcama yetkilisinin okulda kurulacak bir komisyona verilmesi son derece önemlidir. Velilerin de bu bütçeyi periyodik olarak denetlemesi sağlanmalıdır. Ayrıca devletin çeşitli özel şirketleri eğitime yardım konusunda teşvik etmesi gereklidir." (M30)*
- ✓ *"MEB tüm okullara öğrenci sayısı kadar ödenek aktarmakla mali sorunların giderilmesini sağlayabilir. Böylece okul idareleri okulların mali sorunlarıyla uğraşmak yerine eğitim ve öğretimle uğraşacaklardır." (M36)*
- ✓ *"Tüm okullara öğrenci sayısına göre genel bütçeden pay ayrılmalıdır. Bunun da planlamasını okul yönetimi yapmalıdır." (M40)*

Araştırmanın yapıldığı okullarda görev yapan okul müdürlerinin okullardaki mali kaynak sorunlarını çözmek için yaptıkları öneriler olan "Gönüllü bağışlar" ve "Okul - Aile Birlikleri'nin aktif olarak çalıştırılması" ile ilgili bazı okul müdürlerinin görüşleri aşağıda ifade edilmiştir:

- ✓ *"Zorunlu bağışlar (öğrenci velilerinden katkı paylarının alınması) kantin kiralarının tamamının okullara aktarılması sağlanmalıdır."(M26)*
- ✓ *"Maddi durumu iyi olan velilerin okula katkı yapmaları sağlanmalıdır. Bu konuda Okul - Aile Birliklerinin sembolik değil aktif görev üstlenmeleri son derece önemlidir."(M44)*
- ✓ *"Okul yöneticilerine giderlere göre velilerden cüzi miktarda aidat toplama yetkisi verilmelidir. Okul bahçelerinin ve konferans salonlarının hafta sonu işletme yetkilerinin okul idaresine veya Okul - Aile Birlikleri'ne verilmesi sağlanmalıdır."(M45)*

- ✓ *“Bağışlar yasal düzenlemeye kavuşturulmalıdır. Velilerin imkânları ölçüsünde etkin katılımı sağlanmalıdır…”(M46)*
- ✓ *“Okul - Aile Birliği hesabını ve yönetimini aktif olarak işleten kurumların desteklenmesi gereklidir. Ayrıca TEFBİS sisteminin uygulanabilir hale getirilmesi ekonomik anlamda okullara katkı sağlayacaktır…”(M47)*

Okul - Aile Birliklerini “Kardeş okul uygulamaları” ile işbirliği halinde aktif hale getirme ilgi çekici bir çözüm önerisidir. Bu öneri ile ilgili okul müdürlerinden görüşlerinden bazıları görüşleri şöyledir:

- ✓ “*Okulların diğer kurumlara kardeş yaptırılıp kaynak aktarımı olabilir.” (M15)*
- ✓ *“Kardeş okul uygulamaları ile Okul - Aile Birlikleri güçlü olan okullar ile ödenek aktarımı yapabilecek düzenlemeler yapılmalıdır…”(M42)*
- ✓ “*Genel bütçede eğitime ayrılan % 3’lük bölümün okullara aktarılması maddesi işletilmelidir. Eğitim bölgesinde bulunan kantin vb. alanlardan elde edilen gelirlerden ilçe ve il milli eğitim müdürlüğünün % 20’lik payının okullara aktarılması sağlanmaktadır. Geliri fazla olan okulların ihtiyaç fazla kaynaklarının geliri olmayan okullara aktarılması sağlanabilir. Kardeş okul uygulamaları ile gelir sağlanabilir.”(M41)* okul müdürü İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerine verilen katkı payının alınmaması ve kardeş okul uygulamalarını önererek yeni bir çözüm yolu sunmaktadır.

İlköğretim kurumlarının mali kaynak sorunlarının çözümü konusunda dikkat çekici birkaç çözüm önerisi aşağıda verilmiştir:

- ✓ *“Eğitim özelleştirilmelidir. Her şubede öğrenim gören öğrencilerin kendi ihtiyaçlarını gidermek için bağımsız sınıflar oluşturulmalıdır.”(M21)*
- ✓ *“Okula alınacak malzeme ve onarım işlerinin ihale süreçleri okul tarafından yapılmalıdır.”(M37)*
- ✓ *“Okulu ve okul yönetimini veliye muhtaç edecek uygulamalar kaldırılmalıdır … İl Özel İdareleri ve yerel yönetimlerde okullara ait özel bütçelerin oluşturulması sağlanmalıdır.”(M43)*

Çalışmada dikkat çekici çözüm önerilerinden biri de ilköğretim kurum müdürlerinin ortaöğretim kurumları ve yüksek öğretim kurumlarındaki gibi bütçe ayrılmasını talep etmeleridir. Bu konuda okul müdürlerinin görüşlerinden bazıları şunlardır:

- ✓ *“İlköğretim kurumlarının bütçeleri de liselerdeki gibi olmalıdır.” (M8)*
- ✓ *“Liselere ayrılan bütçe gibi ilköğretimlere de bütçe ayrılması, bakanlıktaki “bağış algısını” kıracak, okulların kendi sorunlarını kendilerinin çözeceği bir ortam oluşturacaktır.” (M17)*
- ✓ *“Zorunlu eğitim kapsamındaki (4+4+4) okulların mali kaynaklarının da ortaöğretim ve yükseköğretimde olduğu gibi tüm okullara genel bütçeden okul yönetimlerine bütçe aktarılmalıdır.” (M27)*
- ✓ *“Ortaöğretim kurumlarında olduğu gibi ilköğretim kurumlarında da bütçelerin öğrenci sayısına göre ilköğretim kurumlarının hesaplarına aktarılması gerekmektedir.” (M31)*

Okul müdürlerinin ifade edilen görüşlerde uzun süreli ve kalıcı çözümler aradıkları görülmektedir. Bu amaçla, “Devlet tarafından ilköğretim kurumlarına doğrudan bütçe

aktarılması"nı önermektedirler. Çözüm önerisine dayanak olarak ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarındaki bütçe uygulamalarını göstermektedirler.

Sonuçlar

1- Araştırmaya katılan okul müdürlerinin görüşlerine göre, ilköğretim kurumlarının bütçe dışı 18 çeşit özel gelir kaynağı bulunmaktadır. Bu gelir kaynakları türlerine göre incelendiğinde; araştırmada gelir türleri; işletme gelirleri, bağışlar, ayni ve nakdi katkılar, pay ve aidat gelirleri ve sosyal etkinlik gelirleri olmak üzere 5 bölümde ele alınmıştır. Okul müdürlerinden elde edilen verilere göre;

- ✓ "Kantin kira gelirleri" % 68,1 ile okulların sahip olduğu tek gelir türünün "İşletme Geliri" olduğu görülmüştür. Ayrıca okulların % 31,9'unun herhangi bir "İşletme Geliri"nin olmadığı tespit edilmiştir.
- ✓ "Bağışlar" bölümünde yer alan gelir türleri okulların en fazla gelir sağladıkları gelir türleridir. Bu bölümde, "Öğretmenlerden sağlanan bağışlar" % 51,1, "Okul idarecilerinden sağlanan bağışlar" % 48,9 ve "Gönüllü nakit bağışlar" % 46,8 ile en çok gelir sağlanan "Bağış" türleri olduğu sonucuna varılmıştır.
- ✓ "Ayni ve Nakdi Katkılar" bölümünde, en çok gelir sağlanan gelir türünün % 48,9 ile "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan ayni katkılar" olduğu, bunu % 19,1 ile "Kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan nakdi katkılar" ve % 10,6 ile "Özel kurumlardan sağlanan ayni katkılar" ın takip ettiği belirlenmiştir.
- ✓ "Pay ve Aidat Gelirleri" bölümünde, "Anasınıfı aidatı" nın % 29,8 ile en fazla gelir sağlanan gelir türü olduğu tespit edilmiştir. İkinci sırada % 12,8 ile "Okul - Aile Birliği aidatı" ve üçüncü sırada ise % 4,3 ile "Hafta sonu kurslarından kalan pay gelirleri" nin geldiği görülmüştür. Araştırma yapılan okullardaki okul müdürlerinin % 61,7'si okullarında herhangi bir "Pay ve Aidat Geliri" olmadığını belirtmişlerdir.
- ✓ "Sosyal Etkinlik Gelirleri" en az gelir sağlanan gelir türüdür. Bu bölümde en yüksek oranla gelir sağlanan gelir türleri "Kermes" ve "Tiyatro, piyes" gelirleridir. "Okuma bayramı" ndan hiçbir okulun gelir sağlayamadığı tespit edilmiştir

Okul müdürlerinin % 89,4 gibi büyük bir oranı okullarında herhangi bir "Sosyal Etkinlik Gelirleri" olmadığını belirtmişlerdir.

Kavak vd. tarafından 1997 yılında yapılan araştırmaya göre ilköğretim okullarının 27 çeşit özel gelir kaynağı mevcuttur ve dergi, diploma ve karne satışlarından alınan paylar, kayıt parası, gönüllü nakit bağışlar ve koruma derneği üye aidatları bu gelirlerin % 50'sine yakın bir değeri oluşturmaktadır.

Öztürk (2002)'ün yaptığı araştırmaya göre Polatlı ilçesinde bulunan ilköğretim okulları 22 çeşit özel kaynağa sahiptir ve bunlardan karne parası, bağışlar, diploma parası, koruma derneği üye aidatı ve zorunlu masraflar için velilerden alınan paralar ilk beş sırayı oluşturmaktadır.

Altuntaş (2005) tarafından yapılan araştırmada okul müdürleri tarafından saptanan en önemli gelir kaynaklarına bakıldığında; ilk beş sırayı, kantin kira gelirleri, gönüllü nakit bağışlar, diploma parası ve karne parası, kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan aynî destek, zorunlu masraflar için velilerden alınan paralar (% 45,83) oluşturmaktadır. Araştırmada okul müdürleri 28 değişik gelir kaynağından söz etmiştir.

Yolcu (2007)'nun yaptığı araştırmaya göre ilköğretim okullarının sahip oldukları bütçe dışı gelir kaynaklarının sayısı 60'tır. Bütçe dışı gelir kaynaklarının başında ise Okul - Aile Birliği Aidatı gelmektedir. Bunun yanında kayıt parası, OKS başvuru parası, bağışlar ve yetiştirme kursu ücretleri en sık rastlanan bütçe dışı gelir kaynaklarını oluşturmaktadır.

Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırmada, okul yöneticilerinden elde edilen verilere göre en yüksek oranla seçilmiş olan gelir kaynağı % 73,90 ile "Gönüllü nakit bağışlar", onu takip eden gelir kaynağı ise % 68,10 ile "Okul - Aile Birliği aidatı" olarak ifade edilmiştir. "Okul kıyafeti gelirleri", "Karne parası", "Bayram kıyafetinden sağlanan gelirler" ve "Simit satışlarından elde edilen kâr" ise % 1,40 ile en az seçilen gelir kaynağı olmuştur. Okul yöneticileri 23 farklı çeşit özel gelir kaynağından söz etmiştir.

Daha önce Kavak vd. (1997), Öztürk (2002), Altuntaş (2005), Yolcu (2007) ve Yamaç (2010) tarafından aynı alanda yapılan örnek çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, bütçe dışı özel gelir kaynağı olarak belirtilen; karne parası, diploma parası, kayıt parası, OKS başvuru parası vs. gibi gelir türleri son yapılan mevzuat değişikliğine göre MEB tarafından hazırlanan mevcut yönetmelik gereği yasaklanmıştır. Diğer bütçe dışı özel gelir kaynakları yapılan çalışmalarla paralellik göstermekte olup, oranları ve sıralamaları araştırmaya göre değişiklik göstermiştir. Birbirine yakın sonuçlara ulaşılan bu çalışma sonucunda bütçe dışı elde edilen gelir kaynağı sayısının, Kavak vd. (1997), Öztürk (2002), Altuntaş (2005), Yolcu (2007) ve Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırma sonuçlarında ulaşılan gelir kaynakları sayısından daha az olduğu görülmüştür.

2-Araştırmaya katılan okul müdürlerinin görüşlerine göre, İlköğretim kurumlarının en önemli mali kaynak sorunlarının başında, ilköğretim kurumlarının kendilerine ait bütçesinin olmaması, gelmektedir. Bunu sırasıyla; temizlik malzemesi giderleri, kırtasiye giderleri, bakım ve onarım işleri, teknolojik donanım eksikliği ve harcama yetkilisinin okul idaresinin olmamasının takip ettiği görülmüştür.

✓ Okul müdürlerinin büyük çoğunluğu ödenekleri kullanma yetkilerinin tam olmadığını belirtmişlerdir. MEB'den okullara ayrılan ödenekler yeterli olmamakla birlikte her harcama kalemi için de yeterli ödenek ayrılmadığı ifade edilmiştir.

Altuntaş (2005) tarafından yapılan araştırmada, okul müdürlerine göre en önemli finansal sorunlar "Bakım - onarım", "Ödeneğin olmaması", "Eğitim araç - gereci giderleri" ve "Kırtasiye giderleri" olarak ifade edilmiştir.

Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırmada elde edilen veriler incelendiğinde, katılımcıların % 26,09'unun sorunu "Devletin okullara ödenek vermemesi" şeklinde ifade ettiği görülmektedir. Bunu takip eden sorunlar ise % 8,70 ile "Teknolojik yetersizlikler" ve % 7,25 ile "Temizlik malzemesi ihtiyacı" ve "Bağış yapılmaması" olarak belirtilmiştir.

İlköğretim kurumlarının mali kaynak sorunları ile ilgili olarak Altuntaş (2005) ve Yamaç (2010) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarına baktığımızda en temel sorun "Devletin okullara yeterli ödenek vermemesi" gelmektedir. Bu bağlamda yapılan çalışma bu çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bunu "Temizlik", "Kırtasiye" ve "Teknolojik donanım eksikliği" sorunları takip etmektedir. Geriye kalan mali kaynak sorunlarına baktığımız zaman tüm araştırmalarda bazı farklılıklar yer almakla beraber, oranları ve sıraları çalışmaya göre değişiklik göstermektedir.

3- Okul müdürleri ilköğretim kurumlarının finansman sorunlarının çözümüne ilişkin öneri olarak; araştırmaya katılan okul müdürlerinin büyük çoğunluğu (% 87,2) tarafından "Genel bütçeden doğrudan kaynak ayrılması" önerisi dile getirilmiştir. Bunu sırasıyla "Gönüllü bağışlar" ve "Okul - Aile Birliklerinin aktif olarak çalıştırılması" önerilerinin takip ettiği tespit edilmiştir.

Öztürk (2002) tarafından yapılan araştırmaya göre okul yöneticilerinin ek kaynak sağlamaya yönelik en çok ifade ettikleri görüşler; "Devlet ilköğretime daha fazla kaynak ayırmalı", "Zorunlu veli katkısı sağlanmalı" ve "Yerel yönetimlerce karşılanmalı" şeklinde sıralanmaktadır.

Altuntaş (2005)'da ek kaynak konusunda okul müdürlerinin "Okul adına bütçe ayrılmalı", "Okulun bölümleri gelir getirici faaliyetlerde kullanılmalı", "Devlet tarafından karşılanmalı" ve "Gelir getirici sosyal etkinliklerden sağlanmalı" görüşlerini ifade ettiğini belirtmiştir.

Özçelik (2007) tarafından yapılan araştırmaya göre, yöneticilerin önerilerinin % 25,6'sı velilerin ve kişilerin okullara destek olmaları için özendirilmesi yönündedir. Burada öğrencilerden, aldığı eğitim hizmetinin parasını ödeyemeyecek durumda olanların eğitim hizmeti alamayacağı belirtilmektedir ve eğitimin paralı hale getirilmesi yönünde görüş belirtilmektedir. Yönetici önerilerinin % 20,8'i ise ödeneklerin artırılması şeklindedir. Önerilerin % 18,6'sını bazı kurum ve kuruluşlardan destek alınması, % 11,6'sını ise okullara günlük giderler için ek kaynak ayrılması oluşturmaktadır. "Bakanlık, okulların ihtiyaçları için hizmet satın almalı" önerisi önerilerin % 10,4'ünü oluştururken, "Kamu bütçesi dengeli dağıtılmalı" önerisi ise % 4,7'sini oluşturmaktadır. Yöneticiler birer kez (% 1,2) "Okul yöneticilerine ek kaynak sağlanmalı", "Bakanlıkta toplanan eğitime katkı payları okullara da yansıtılmalı", "Okullarda zorunlu aidat toplanmalı", "İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri okullara katkı sağlamalı" önerilerini belirtmişlerdir.

Yamaç'ın (2010) yaptığı araştırmaya göre okul yöneticilerinin çok büyük bir bölümü (% 53,62) ilköğretimin finansının devlet tarafından karşılanması gerektiğini ifade etmişlerdir. İkinci sırada ise yerel yönetimlerden destek alarak (% 39,13) okulların finans sorunlarının çözüleceğini belirtmişlerdir.

Çalışma sonuçlarında verilen öneriler, bakanlığın her bir okulu ayrı olarak ele alıp ödenekleri, okulların ihtiyaçları doğrultusunda adil ve dengeli olarak dağıtmasının gerekliliğini göstermektedir. Öztürk (2002), Altuntaş (2005), Özçelik (2007) ve Yamaç 'ın (2010) okulların mali kaynak sorunlarının çözümü ile ilgili çalışmalarında ilk önerileri çalışmamızın sonucundaki önerilerin başında yer alan "Genel bütçeden doğrudan kaynak ayrılması" ile aynı çıkmıştır. Diğer çözüm önerilerine baktığımızda çalışmamızın sonuçları ile farklılık göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, okul müdürlerinin uzun süreli ve kalıcı çözüm arayışlarından yana oldukları söylenebilir. Bu amaçla, "Devlet tarafından ilköğretim kurumlarına doğrudan bütçe aktarılması"nı önermektedirler. Buna ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarındaki bütçe uygulamalarını örnek göstermektedirler.

Öneriler

1-Okulların bina, onarım ve eğitim materyalleri gibi maliyeti yüksek gereksinimlerini gidermeleri için MEB bütçesinden bütün ilköğretim kurumlarına öğrenci sayılarına göre para aktarılması sağlanarak okul bütçeleri oluşturulabilir.

2- MEB bütçesinden ilköğretim kurumlarına ayrılan payın arttırılması sağlanabilir.

3-İlköğretim kurumlarında görev yapan öğretmenler, veliler ve öğrencilerle görüşmeler yapılarak mali kaynak konusunda araştırmanın kapsamı genişletilebilir.

4-Eğitim kurumlarında "Alternatif Mali Kaynak Arayışları" konulu araştırma yapılması ilgililere önerilebilir.

KAYNAKÇA

ADEM, M. (1993). *Ulusal eğitim politikamız ve finansmanı.* Ankara: A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayını.

ALTUNTAŞ Sarıbal, Y. (2005). *İlköğretim okullarının finansman ihtiyaçlarını karşılama düzeyleri (Van ili örneği).* Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.

GEDİKOĞLU, T. (2005). Avrupa birliği sürecinde Türk eğitim sistemi: sorunlar ve çözüm önerileri. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, Haziran 2005, ss. 66 - 80.

GÜVENCE, S. (2008). *Küreselleşen Dünya'da kalkınma sürecinde AB'deki ve Türkiye'deki eğitim finansmanının karşılaştırılması.* Yüksek Lisans Tezi, M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

HESAPÇIOĞLU, M. ve İNANDI, Y. (2008). *Eğitim finansmanı: Türkiye ve Avrupa Birliği ülkelerinde karşılaştırmalı bir çalışma*. İstanbul: TÖDER Eğitim Yayınları.

KARAARSLAN, E. (2005). *Kamu Kesimi Eğitim Harcamalarının Analizi Maliye Dergisi*, Sayı 149.

KARASAR, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtımevi.

KAVAK, Y., EKİNCİ, E.ve GÖKÇE, F. (1997). *İlköğretimde kaynak arayışları bir araştırma.* Ankara: Şafak Matbaacılık.

KOÇ, H. (2007). Eğitim sisteminin finansmanı. *Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi.* Sayı:20, Ankara, ss.39-50.

KOZLU, C. (1995)Türkiye Mucizesi İçin Vizyon Arayışları ve Asya Modelleri. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.

LEVİN, H.M. (1987). (Ed. G. Psacharopoulos) *"School Finance" Economics of Education Research and Studies.* Oxford: Pergamon Press.

MEB (2005). *Milli Eğitim Bakanlığı Okul - Aile Birliği Yönetmeliği.* 31.05.2005 tarih 25831 sayılı Resmi Gazete, Ankara.

MERİÇ, M. (1998). Türkiye'de yükseköğretimde finansman sorunu. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi,* Cilt:13, Sayı:I, ss:49 - 66.

TURAL, Kurul, N. (2012). *Eğitim finansmanı*. Genişletilmiş 2. Baskı. Ankara: Siyasal Kitabevi.

ÖZÇELİK, U. (2007). *Ortaöğretim okullarının finansman kaynaklarının okul yöneticilerinin görüşlerinden yola çıkarak belirlenmesi (Ankara ili Bala ve Gölbaşı ilçelerinde bir çalışma).* Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

ÖZTÜRK, S. (2002). *İlköğretim okullarının finansman kaynakları (Ankara ili Polatlı ilçesi örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

SERİN, N. (1972). *Eğitim ekonomisi.* A.Ü. Eğitim Fakültesi, Ankara.

YAMAÇ, U. (2010). *İlköğretim okullarının finans kaynakları.* Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.